

KENAN ERÇEL
ABD'ye Özgü Kavramlar Sözlüğü

KENAN ERÇEL 1975 senesinde İstanbul'da, ilkokul öğretmeni bir anne ve ressam bir babanın iki oğlundan ilki olarak dünyaya geldi. Beşiktaş Atatürk Anadolu Lisesi'nden mezuniyet sonrası manasız bir şekilde Boğaziçi Üniversitesi'nde İşletme okudu. Neyse ki Sosyoloji ve İktisat bölümlerinden birçok seçmeli ders alarak bu hatayı biraz telafi etti. 1997'de iktisat yüksek tahsili için geldiği ABD'de kalakaldı. Küresel tedarik zincirlerindeki çalışma koşullarının iyileştirilmesini hedefleyen Washington merkezli bir STK'da on sene kadar çalıştıktan sonra özel sektöre geçti. Uzun bir süredir *Rethinking Marxism* dergisinin yayın kurulunda görev alıyor. 2000'den bu yana *Birikim*'in matbu ve dijital mecralarında yazıları yayımlanıyor.

İletişim Yayınları 3594 • Birikim Kitapları 41

ISBN-13: 978-975-05-38__-__

© 2025 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2025, İstanbul

EDİTÖR Kerem Ünüvar

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Ceyda Öner, Eser: "Electronic Superhighway:
Continental U.S., Alaska, Hawaii", Nam June Paik, 1995

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Berkay Üzüm

DİZİN Erdi Galata

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6

Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

KENAN ERÇEL

ABD'ye Özgü Kavramlar Sözlüğü

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	7
---------------	---

ÖNSÖZ.....	9
------------	---

SİYASİ VE İDARİ SİSTEM

<i>State</i>	39
--------------------	----

<i>Electoral College</i>	45
--------------------------------	----

<i>Gerrymandering</i>	51
-----------------------------	----

<i>Ballot Initiatives</i>	56
---------------------------------	----

<i>Right-to-Work State</i>	61
----------------------------------	----

<i>Alaska Permanent Fund</i>	66
------------------------------------	----

FAY HATLARI

<i>Pro-Life, Pro-Choice</i>	73
-----------------------------------	----

<i>First Amendment</i>	78
------------------------------	----

<i>Second Amendment</i>	83
-------------------------------	----

<i>Sanctuary City</i>	88
-----------------------------	----

<i>Alt-Right</i>	92
------------------------	----

HUKUK VE CEZA İNFAZ SİSTEMİ

<i>Litigious Society</i>	99
<i>Jury Duty</i>	103
<i>Bail Bondsman / Bounty Hunter</i>	108
<i>Civil Forfeiture</i>	112

GÜNDELİK YAŞAM VE POPÜLER KÜLTÜR

<i>Roast</i>	119
<i>Fraternity & Sorority</i>	123
<i>Demolition Derby</i>	128
<i>Adopt a Highway</i>	132
<i>Opioid Crisis</i>	137
<i>Garage/Yard Sale</i>	142

NAHOŞ HİTAPLAR

<i>The N-Word</i>	149
<i>Hillbilly</i>	155
<i>Loser</i>	160
<i>Crisis Actor</i>	164

BAŞKA BİR ABD MÜMKÜN MÜ?

<i>Green New Deal (I)</i>	171
<i>Green New Deal (II)</i>	177
<i>DİZİN</i>	183

TEŞEKKÜR

“Bir çocuk yetiştirmek için bir köy gerekir” diye Afrika kökenli bir deyiş vardır. Bireysel gibi görünen bir hedefe ulaşmanın aslında kolektif bir çaba gerektirdiğini anlatan hoş bir ifade. Kitaplar da yazarlarına mal edilse de aslında bir topluluğun ürünüdür, birçok insanın maddi, manevi desteğini barındırır.

Bu kitabı mümkün kılan “köy”ün sakinlerinin tümünü sıralamam güç ama en azından bazı ileri gelenlerine minnettarlığımı ifade etmek isterim. Öncelikle, Birikim Haftalık köşesinde yayımlanmak üzere bu Sözlük fikriyle kendisiyle temasa geçtiğimde hiç tereddütsüz beni cesaretlendiren ve o günden beri moral desteğini esirgemeyen Tanıl Bora’ya teşekkürlerden bir demet. *Birikim* dergisinde bu Sözlük serüvenine en başından beri yoldaşlık eden bir diğer isim de Barış Özkul. ABD üzerine yazma konusunda beni hep yüreklendiren, sonradan farkına varıp varıp gönderdiğim tashihihleri evliya sabrıyla karşılayan Barış’a da teşekkür borçluyum. Çiçeği burnunda bir yüksek lisans öğrencisiyken *Birikim* ve İletişim çevresinden ilk tanıştığım simalar-

dan biri olan, samimiyeti ve tevazusuyla o camiaya girerkenki ürkekliğimi yenmemi sağlayan, Sözlük'ün kitaplaşmasında büyük emeği geçen Kerem Ünüvar'a da teşekkür ederim.

Yeni bir madde için kolları sıvamak zor geldiğinde “kimse okumuyorsa bile onlar okuyor” diyerek motive olmamı sağlayan sadık takipçilerime de –Erkan Erçel, Ceren Özselçuk, Yahya Mete Madra, Lara Fresko-Madra, Murat Ayaş, Canan Tuna, Evrim Beşe, Mehmet Göksu, Oya Celasun, Esin Celasun, Songül Turan, Erkal Ünal ve merhum Esat Cavit Başak'a– teşekkür borçluyum.

ABD maceramın çok büyük bir bölümüne eşlik etmiş olan, bu ülkeyi benim için daha az yabancı, daha katlanılır kılan, Sözlük'ün maddelerinin seçimine benimle birlikte kafa yorduğu gibi, bu kitabın kapak fotoğrafını da çeken sevgili eşim Ceyda Öner'e de çok müteşekkirim.

Bu kitap, büyük bir özlem pahasına ABD'ye gitme kararı- ma varıyla yoğunla destek vermiş, hayatıma bir öğretmen ya da komşu olarak girmiş olsaydı bile kendimi şanslı sayacağım annem Feriha Erçel'e ithaf olunur.

ÖNSÖZ

Giriş

2017’de *Birikim* dergisinin web sitesinin “Haftalık” köşesinde “ABD’ye Özgü Kavramlar Sözlüğü”nün Giriş yazısı yayımlandığında ortada henüz başı sonu belli bir maddeler listesi yoktu ama seneler içerisinde bu Sözlük kapsamında ele alınan çok çeşitli ve birbiriyle alakasız gibi görünen kavramlar seçkisinin başından beri ortak bir sorunsalı vardı: Amerikan İstisnacılığı (*exceptionalism*). Nitekim, bu terim Sözlük’ün adı bile olabilirdi: *Amerikan İstisnaları Sözlüğü*.¹

Amerikan İstisnacılığı, ABD’nin tarihsel ve toplumsal biricikliği doktrini olarak özetlenebilir. Her ne kadar iç içe geçmişlerse de bu doktrinin betimleyici çeşitlerini normatif olanlarından ayırmakta fayda var. Betimleyici yaklaşım, kuruluş dönemindeki özgül toplumsal, siyasi ve coğrafi koşulların ABD’yi diğer ülkelerden nasıl farklılaştırdığını, o farklılıklara bir üstünlük atfetmeden açımlar. 1600’lü yıllardan iti-

1 Tanıl Bora, henüz ortada ilk maddesi bile yokken Sözlük için “Amerika’yı Anlama Kılavuzu” başlığını önermişti ama ben çok iddialı kaçacağı endişesiyle buna yanaşmamıştım. Tavsiyesine uysa mıydım acaba diye düşünürüm hâlâ arada bir.

baren Avrupa'dan gelen göçmenler Atlantik'ten Pasifik'e uzanan devasa bir kara parçasında, Yeni Dünya'da, yeni bir hayata adım atarlar. Yeni Dünya, Amerikan yerlileri için yeni değildi tabii ki ama tarihi galipler yazar, isimleri onlar koyar. Büyük çoğunluğu Protestanlardan oluşan topluluklar bu bakir ve zengin coğrafyada Avrupa'nın feodal sınıf yapısı ya da Asya'nın "despotizm"inden azade bir şekilde yayıldılar, serpildiler. Nitekim keskin sınıf ayrımlarının olmayışı 1920'li yıllarda ABD Komünist Partisi liderlerinden Jay Lovestone tarafından Marksizmin tarih anlayışına uymayan, farklı stratejiler gerektiren bir istisna olarak sorunsallaştırılacaktı.²

Betimleyici çerçeveden ABD'yi ayırıştıran özelliklere başkaları eklenebilir. Örneğin, coğrafi yalıtılmışlığı özellikle Dünya Savaşları'nda görüldüğü üzere ABD'ye önemli bir jeostratejik avantaj sağlayageldi. 11 Eylül saldırılarının bu denli travmatik olmasının bir sebebi de bu korunaklılığın kanıksanmışlığıydı. Ve fakat bu perspektiften bakışla her ülkenin bir anlamda benzersiz olduğunu iddia etmek mümkün. Bu bağlamda Barack Obama'nın 2009'daki bir basın toplantısında yaptığı şu tespit, özellikle de bir ABD başkanı tarafından dillendirildiği için manidardı: "ABD İstisnacılığı'na, bir Britanyalı Britanya İstisnacılığı'na ya da bir Yunan Yunan İstisnacılığı'na ne kadar inanıyorsa o kadar inanıyorum."³ Herkesin ülkesi kendine biricik. Ne var ki söz konusu ülke bir süper güç olunca göreci bir yaklaşımla mesele kapanmıyor. Nitekim Obama'nın yukarıdaki yanıtına vesile olan soru, ABD'nin dünya liderliği açısından eşsiz bir konuma sahip olup olmadığıydı.

2 Gerçi ABD sosyalistlerinin daveti üzerine ülkeyi 1915'de ziyaret eden Aleksandra Kollontay izlenimleri arasında emekçilerin dizginlenemeyen sermaye karşısındaki amansız mücadelesinden, tekelci şirketlerin hâkimiyetinden, kapitalist sisteme itaatkâr basından bahsediyordu. Kristen R. Ghodsee, *Red Valkyries*, Verso, New York, 2022, s. 61-62.

3 <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/news-conference-president-obama-4042009>

Bahsi geçen mütevazı yanıtına rağmen muhtemelen Obama'nın da aralarında yer aldığı birçok ABD başkanı kendini "özgür dünyanın lideri" (*leader of the free world*) olarak görür. Demokrasinin, insan haklarının, bireysel hürriyet ve girişimciliğin hamisidir, ABD. Bu misyon ona küresel ölçekte müdahale sorumluluğu ve hakkı verir. Söz konusu müdahale Marshall Yardımı şeklinde de olabilir, askerî darbe de; ama amaç her daim refah, barış ve özgürlüğü yaymaktır. Fırsatlar ülkesi olarak o fırsatları dünyanın geri kalanına götürmeyi ödev bilir, Yankee'ler.

ABD İstisnacılığı'nın ikizi denebilecek bir kavramsa "Manifest Destiny"dir. "Aşikâr Yazgı" diye çevirebileceğimiz bu tabir 19. yüzyıl ortalarında, ABD henüz şimdikininki yaklaşık üçte biri kadar bir toprağa sahipken, onun batıya doğru yayılmasına ulvi bir kaçınılmazlık atfediyordu. Amerikan yaşam tarzının kıtanın geri kalanına yayılmasını ahlâki ve dinî bir misyon telakki eden zihniyetin amentüsüydü. Uzun süredir pek telaffuz edilmeyen bu kavramın Trump'ın ikinci başkanlık döneminin ilk resmî konuşmasında dillendirilmesi anlamlıydı.⁴ Mübalağa sanatı ustası Trump söz konusu yayılmacılığı galaktik düzleme taşıyıp ABD bayrağını Mars'ta dalgalandırma vaadinde bulunurken bunu "Aşikâr Yazgı"nın bir gereği olarak ifade etmişti.

ABD İstisnacılığı'nın bu normatif yorumlarının altında uslanmaz bir iyimserlik yatar. Sadece ABD'lilere özgü bir durum değildir bu, Franz Kafka bile nasibini almıştır bu *ethos*'tan. *Sato* ve *Dava* ile bir üçleme oluşturduğu halde onlardan çok daha az bilinen *Amerika* adlı romanına soyundığında hiç seyahat etmediği bu ülke hakkında yazmak istemesine şaşırarak arkadaşlarına "Benjamin Franklin'in özgeçmişini biliyorum, Walt Whitman'ı her zaman takdir etmi-

4 <https://www.thetimes.com/world/us-world/article/video-trump-inauguration-2025-speech-full-transcript-k8spxcpsf?region=global>

şimdir ve Amerikalıları sağlıklı ve iyimser oldukları için beğenirim” diye izahatta bulunur Kafka, 1913 senesinde.⁵ Kasvetli, durağan Avrupa’ya alternatif aydınlık, dinamik, neredeyse ütöpic bir coğrafya gözöyle bakar ABD’ye, kendisinden hiç beklenmedik bir ümit ve neşeyle.

Amerika başlıklı bir başka kitapta Kafka’dan yetmiş küsur sene sonra bu sefer Jean Baudrillard bu ütopya mevzuunu ele alır. Kafka’nın gibi naif bir perspektiften olmasa ve içinde alaycılık barındırsa da ABD’ye “erişilmiş ütopya” (*achieved utopia*) yaftasını uygun görür, Fransız düşünür. Fransız vurgusu boşuna değil çünkü Baudrillard da Kafka gibi Avrupa ile mukayese ederek ABD’ye ütopya olmaklığı yakıştırır. Tarihin yüköyle hantallaşmış, savaşlarla yıpranmış, ideolojilerle sınanmış Avrupa’nın Atlantik-aşırı ötekisi-dir, ABD. Genç, enerjik, pragmatist, kendinden şüphesi olmayan ironisiz bir eyleyicilikle hakiki modernizmin beşiğidir. Çokuluslu şirketleriyle, dolarıyla, kendilerini ne kadar mağdur etse de dünyanın dört bir yanındaki insanlar “Amerikan rüyası” ile büyülenmeye devam eder.

Baudrillard’ın *Amerika*’sı üzerinden de neredeyse kırk sene geçti. O zaman zarfında gittikçe daha aşikâr bir hal aldığı üzere ABD İstisnacılığı’nı baş aşağı çevirmek de pekâlâ mümkündür. Bu Sözlük’te defalarca sergilendiği üzere ABD varlık içinde yokluk endeksinde de müstesnadır. Parmaklıklar ardındaki nüfusuyla, hayat beklentisi istatistikleriyle, silahla ölümlerdeki rekorlarıyla, gelir dağılımındaki eşitsizlikleriyle kendi ligindeki ölkeler arasında en kötü sırada yer alır çoğunlukla. Dünyanın en zengin ölkesinde bir sağlık sigortası CEO’su öldüröldüğünde anaakım medyanın bile göz ardı edemediği denli yaygın bir “oh olsun” tepkisi gel-

5 *Amerika* için Klaus Mann tarafından yazılmış önsözden. Aynı önsözde Mann, Kafka’nın yıllar sonra sanatoryumda tanıştığı Amerikalılardan hayal kırıklığına uğradığını, onları çok aksi, şikâyetçi bulduğunu belirtir. Bkz. Franz Kafka, *Amerika*, Schocken Books, Inc., New York, 1972.